

Blekinge Tekniska Högskola

Sektion för Management

C-uppsats, 10 poäng, 41-60 poäng

PSC 002

VT-07

**Undersökning av personlighetsdrag hos kriminella,
rehabiliterade och icke-kriminella personer med
femfaktorsmodellen**

Författare: Julia Bartunek

Handledare: Bo Schenkman

Abstrakt

Studiens syfte var att undersöka om och hur skiljer sig personligheter av personer som är intagna i fängelse, rehabiliterade personer och personer som inte har begått något brott. Personlighetsundersökning baserades på femfaktorsmodell och en enkät som bestod av 50 frågor. Samtliga faktorer jämfördes genom alla tre grupper. Vidare gjordes en jämförelse av vilken typ av brott har de intagna och rehabiliterade personer begått, vilka drivkrafter hade dem och vad de tyckte var viktigt i deras liv för att inte begå brott vilken realiserades genom en konstant komparativ metod. Personlighetskillnaderna undersöktes genom Kruskal-Wallis test. Urvalet bestod av 21 deltagare, varav 5 var intagna, 6 var rehabiliterade personer och 10 var icke-kriminella. Resultatet visade signifikanta skillnader i Neuroticism och Vänlighet, majoriteten av kriminella har begått narkotika brott och viktiga aspekter i deras liv var familj, arbete och lugn och ro.

Nyckelord

Femfaktorsmodell

Kriminalitet

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
<i>1.1 Traitperspektiv</i>	<i>1</i>
<i>1.2 Femfaktorsmodell</i>	<i>3</i>
<i>1.3 Fundamental lexikalisk hypotes</i>	<i>4</i>
<i>1.4 Femfaktorsteori av Costa & McCrae</i>	<i>4</i>
<i>1.5 Femfaktorsmodell och kriminalitet</i>	<i>4</i>
<i>1.6 Kris-förening</i>	<i>5</i>
2. Metod	6
<i>2.1 Deltagare</i>	<i>6</i>
<i>2.2 Material</i>	<i>6</i>
<i>2.3 Procedur</i>	<i>7</i>
<i>2.4 Dataanalysmetod</i>	<i>8</i>
3. Resultat	8
4. Diskussion	12
Bilaga I	16
Bilaga II	20
Bilaga III	21
Referenser	23

1. Inledning

Personer som har begått brott kan på grund av sina nervsystem (Eysenck, 1977) skilja sig från personer som inte har gjort det. Personer skiljer sig från varandra inte bara genom sina nervsystem utan också genom sin personlighet. Den innehåller drag som kännetecknar personer som besitter dem. Personlighet av personer som har begått brott betecknas av speciella personlighetsdrag och därför skiljer de sig beteendemässigt från den övriga populationen. Donnellan, Ge, Wenk (2002) hävdar att det finns personlighetskillnader bland dem som begår brott och dem som inte gör det. Individer som är i risk för att engagera sig in i kriminellt beteende karakteriseras av en låg självkontroll, fientlighet, ett behov av äventyr och spänning och oroar sig mindre över andras välbefinnande.

Eysenck (1989) hävdar att kunskap från psykologi förser oss med svar och strategier för att förebygga kriminellt beteende (Bartol & Bartol, 2005). Genom att förstå hur kriminella individers personlighet ser ut kan slutsatser om deras beteendemässiga mönster dras och på ett sådant sätt kan vidareutveckling av kriminellt beteende förebyggas.

De flesta studier som har undersökt kriminellas personlighet har använt sig av Eysencks teori av personlighet och brott (1977). Denna studie inriktar sig däremot på traitperspektiv som syftar till en allmän personlighetsbeskrivning av alla människor inte bara dem som har begått brott. Därför presenterar traitperspektiv personlighet i en mer generell bild.

1.1 Traitperspektiv

I det vanliga livet beskriver människor sin egen och andras personlighet i form av olika ord, för det mesta använder de sig av adjektiv som formar olika "traits". Traitperspektiv studerar vilka personlighetsdrag ("traits") som ligger till grund för individens personlighet. Pervin, Cervone, John (2005) beskriver "traits" som överensstämmande mönster i individens sätt att bete sig, känna och tänka. "Traits" anses oförändriga över en längre period av tid. Om en person besitter en specifik "trait", kommer den att bete sig likadant under olika situationer och under en längre tidsperiod. Alla delar dock inte denna åsikt. Roberts & Del Vecchio (2000) menar att även om det finns bevis på att "traits" är oförändriga under livets gång behöver det inte bli så att en förändring inte sker. Asendorpf & van Aken (1999) påstår att trots att en allmän traitsstruktur och nivåer förblir konstanta, finns det ett bevis på en förändring inom individuella "trait" nivåer (Pervin, Cervone, John, 2005). McCrae (2002) erkänner förändringar inom "traits" bara som ett resultat av en personlighetsmognad som är naturlig för alla biologiska system (Pervin, Cervone, John, 2005). Traitperspektiv är ett brett begrepp med en mängd teoretiker och modeller.

En av de första som studerade "traits" var Gordon W. Allport. Allports syn på "traits" skiljer sig något från den generella uppfattningen. Han förespråkar betydelse av situationer som en förklaring till varför människor bete sig på olika sätt i olika situationer. Allport skiljer på tre typer av "traits", kardinala, centrala och sekundära dispositioner. De kardinala anses så genomträngande att de skulle kunna påverka i stort sätt allt människor gör. Individer har få sådana "traits". De centrala (till ex. ärlighet, vänlighet, bestämdhet) bestämmer över mer begränsade situationer än de kardinala. Sekundära dispositioner är "traits" som är mest generella och stabila men minst tydliga. Enligt Allport förklarar en "trait" en persons beteende under många olika situationer och inte hur den kommer att agera i varje situation. Han menar vidare att ett traitkoncept är nödvändigt för att förklara beteendestabilitet men erkännande av situationsbetydelse är nödvändigt för att förklara beteendevariabilitet (Pervin, Cervone, John, 2005).

Till motsats från Allport som identifierade enstaka "traits" utvecklade Hans J. Eysenck en teori om biologiska grunder till varje "trait". Han identifierade tre av varandra oberoende dimensioner, introversion-extraversion, neuroticism och psychoticism. Dessa dimensioner har sina biologiska grunder i hjärnans cortex (introversion-extraversion), det autonoma nervsystemet (neuroticism) och genetik tillsammans med nivåer av testosteron (psychoticism). Eysenck påstår att respektive biologisk grund påverkar individens beteende på olika sätt så att varje grund ger upphov till olika "traits" som därefter kommer att karakterisera individens personlighet. Varje biologisk grund kommer därför att orsaka olika beteendemönster som till följd av sitt genetiska och medfödda ursprung kan betraktas som stabila över situationer (Pervin, Cervone, John, 2005).

En annan känd forskare inom traitperspektiv, Raymond B. Cattell, baserade sin teori på existens av olika typer av "traits". Han skiljer på skicklighetstraits, temperamenttraits och dynamiska "traits" som tycks fånga personlighets stabila element. Respektive "traits" refererar till egenskaper som är specifika för dem (till ex. intelligens, känslor eller motivation). Vidare skiljer Cattell på yttre "traits" som kan erhållas genom att fråga människor om vilka personlighetsdrag som de tror passar tillsammans och ursprungliga "traits" som bara kan erhållas genom en faktoranalys. De ursprungliga "traits" representerar personlighets byggstenar. Utifrån faktoranalysen utarbetade Cattell sexton personlighetsfaktorer. Enligt honom beror individens beteende inte bara på personlighetsdrag utan också på tillstånd (ångest, depression, utmattning) och roller (sociala roller). Tillstånd refererar till emotionella och humörförändringar som orsakas av specifika situationer. Sociala roller påverkar

individens beteende mer än personlighetsdrag, därför människor i olika roller agerar på olika sätt i olika situationer (Pervin, Cervone, John, 2005).

Trots avvikelser inom syn på hur beteende påverkas, dess stabilitet och existens av olika personlighetsdrag finns det en gemensam närmare: "traits" och deras betydelse i individens sätt att agera.

En modell inom perspektivet som i stort sätt bygger på personlighetsdrag som grundläggande dimensioner av personlighet är en femfaktorsmodell. Denna studie inriktar sig på femfaktorsmodellen för dess syn på dessa dimensioner som grundläggande förutsättningar för människornas beteende.

1.2 Femfaktorsmodell

Femfaktorsmodell utvecklades utifrån en mängd forskning av andra traitsforskare (till ex. Allport, Eysenck, Catell). Goldberg (1981) har sammanfattat all kunskap inom traitperspektiv och kommit fram till att varje faktor innefattar mer specifika "traits" (Pervin, Cervone, John, 2005). Femfaktorsmodell är en beskrivande uppdelning av "traits" i bredare dimensioner: Neuroticism, Extraversion, Öppenhet, Vänlighet och Samvetsgrannhet (Malmén, Ohlin, 2004) (McCrae, Costa, 1989). Varje dimension innehåller sex fasetter som föreställer de grundläggande personlighetsdrag.

Dimensionerna beskrivs följande: Neuroticism är i kontrast med emotionell stabilitet med en bred skala av negativa känslor inklusive ångest, sorg, irritation och nervositet (Pervin, Cervone, John, 2005). Höga värden på Neuroticism skala är ett tecken på de flesta psykiatriska tillstånd (Costa, Jr & McCrae, 1992).

Öppenhet till erfarenheter beskriver bredd, djup och komplexitet av en individs psykiskt liv (Pervin, Cervone, John, 2005). Höga värden på Öppenhetsskala kännetecknar personer som är fantasifulla och känsliga till konst och skönhet och har ett rikt emotionellt liv (McCrae & Costa, 1985, i tryck).

Extraversion och Vänlighet sammanfattar interpersonella "traits", det vill säga vad människor gör med varandra och till varandra (Pervin, Cervone, John, 2005). Extraversion innehåller "traits" som sällskaplighet, aktivitet och tendens att uppleva positiva känslor som glädje och välbehag (Costa, Jr & McCrae, 1992). Vänlighet karakteriserar individer som är tillitsfulla, sympatiska och samarbetsvilliga (höga värden) och individer som är cyniska, valkiga och hatfulla (låga värden) (Costa, Jr & McCrae, 1992).

Samvetsgrannhet beskriver individer som är metodiska och arbetsamma och dem som är lata och osäkra (Costa, Jr & McCrae, 1992).

McCrae & Costa, Jr (1989) menar att femfaktorsmodell kan bli lämplig att använda sig av i många situationer där en generell personlighetsbeskrivning krävs eftersom den ger en någorlunda indikation på individernas karakteristik av varje viktig aspekt av personlighet. Modellen har mest använts inom arbetspsykologi vid val av en lämplig karriär, personlighetsdiagnos och vid val av en lämplig psykologisk behandling (Pervin, Cervone, John, 2005).

1.3 Fundamental lexikalisk hypotes

Hypotesen utvecklades av Goldberg (1990) och går ut på att de viktigaste individuella skillnader i den mänskliga handlingen blir kodade som enskilda termer i några eller alla språk. Människor har hittat flera individuella skillnader som är viktiga i deras interaktion och utvecklat begrepp för att lätt referera till dem (Pervin, Cervone, John, 2005).

Goldberg, Saucier (2003) hävdar att en representationsgrad av ett attribut i ett språk stämmer överens med den generella betydelsen av attributet i den reala människohandlingen. Det betyder att om människor använder flera ord för att beskriva en handling eller en personlighetsegenskap har de en stor betydelse för dem och därför behövs det ett generellt begrepp som sammanfattar alla ord i ett. Den fundamentala lexikaliska hypotesen förutsätter alltså femfaktorsmodellens innehåll. Modellen ska därför omfatta de viktigaste och mest förekommande beskrivningar så att personlighetsanalys är komplett.

1.4 Femfaktorsteori av McCrae & Costa

Femfaktorsteorin betraktar de fem grundläggande dimensionerna som psykologiska strukturer som varje individ besitter i en varierande mängd och som påverkar dess psykologiska utveckling. De fem faktorerna har en biologisk grund, de är bestämda av den genetiska påverkan på neurala strukturer och hjärnan. De påverkas inte direkt av den externa miljön. Miljöpåverkan kan bli tydlig i individens attityder eller självkoncept men inte i de grundläggande faktorerna. Den varierande mängden av de grundläggande faktorer som varje individ har skapar ett orsakssamband mellan individernas livserfarenheter och den psykologiska utvecklingen (Pervin, Cervone, John, 2005).

1.5 Femfaktorsmodell och kriminalitet

Femfaktorsmodellen som en teoretisk bakgrund har använts i mindre utsträckning än andra teorier (till ex. Eysencks teori) i samband med undersökning av kriminellas personligheter. Flera har dock kopplat flera dimensioner från modellen till kriminellt beteende. O'Gorman &

Baxter (2001) har i sin studie undersökt självkontroll som ett personlighetsmått och hittade en signifikant överensstämmelse med Samvetsgrannhet. De har nämligen kopplat höga värden av Samvetsgrannhet till hög självkontroll. En självkontrollsskala som de har använt sig av uppvisar några likheter med Samvetsgrannhet som därför kan ses som en indikator på ett oförskämt beteende och kriminellt uppsåt. Samvetsgrannhet har också funnits att förutsäga illegalt och avvikande beteende i arbetsmiljö (Hough, 1992, Ones, Viswersvaran & Schmidt, 1993). Donnellan, Ge, Wenk (2002) refererar till en undersökning av Caspi och kollegor (1994) som har kopplat ihop kriminellt beteende med personligheter som har uppvisat höga värden på den negativa emotionella läggningen och låga värden på förlägenhet. Dessa personligheter kännetecknades av en svag impuls kontroll och erfarenheter av fientlighet. Caspi och kollegor har kommit fram till slutsatser att kriminella pojkar uppvisat lägre värden på Vänlighet och Samvetsgrannhet än icke – kriminella pojkar. Vidare hänvisar Donnellan, Ge, Wenk (2002) till Heaven (1996) som har påstått att Vänlighet, Samvetsgrannhet och Neuroticism ligger i samband med kriminalitet. Dessa forskningsresultat tyder på att femfaktorsmodellen är användbar för personlighetsanalys av personer som har begått brott.

Syfte med denna studie är att göra en jämförelse mellan personligheter av personer som har begått ett brott och är dömda för det, personer, före detta brottslingar (rehabiliterade), som inte längre begår något brott och icke-kriminella personer. Studien undersöker om det fanns likheter eller skillnader i personligheter mellan dessa grupper. I samband med detta jämförs också aktivt kriminellas och före detta brottslingars val av den kriminella karriären och vad som behövs för ett liv utan brott.

1.6 Kris-förening

Föreningen Kris är en kamratförening med före detta kriminella eller missbrukare som medlemmar och dess motto är: hederlighet, drogfrihet, kamratskap och solidaritet.

Hederlighet står för att medlemmarna inte begår brott. De ska vara ärliga mot andra och sig själva och sträva efter att bli en förebild för andra i samma situation. Drogfrihet står för ett liv utan droger och alkohol. Kamratskap står för att medlemmarna ska respektera och bry sig om varandra. Solidaritet står för att medlemmarna ställer upp för varandra dygnet runt om det behövs. Föreningens syfte är att ge dem som frigges från fängelse ett stöd för att bryta en vana av kriminella handlingar, drog- och alkoholmissbruk och hitta sin plats tillbaka till samhället. Föreningen är en ideell förening och är startad av själva rehabiliterade personer. Kris har sina lokala kontor i 25 orter över hela landet, finns även utomlands och startar ständigt nya

föreningar både i Sverige och utomlands. Kris erbjuder också en juridisk rådgivning för sina medlemmar. Den sker mest genom ett volontärt samarbete mellan nyutbildade jurister eller juridikstuderande men föreningen har även en fastanställd jurist. Medlemmarna engagerar sig i en mängd inom- och utomhus aktiviteter. Föreningen ger ut sin egen tidning "Vägen ut", en medlemstidning om brottsförebyggande arbete. Tidningen behandlar aktuell information om juridisk rådgivning, olika behandlingsprogram, eller informerar om nyöppnade föreningar.

2. Metod

2.1 Deltagare

Totalt deltog tjugo personer i undersökningen. Sample bestod av tre grupper. Den första gruppen innehöll personer dömda för någon typ av brott som sitter i fängelse (de intagna), 5 personer. Den andra gruppen bestod av personer som tidigare i livet var dömda för något brott, var frisläppta från fängelse och nu vill de avstå från den kriminella karriären (rehabiliterade), 6 personer. Den tredje gruppen var en grupp av icke kriminella, 10 personer. Deltagare i den tredje gruppen bestod av personer från bekantskap. Data avseende ålder samlades inte in dock var respondenterna myndiga.

2.2 Material

Material i undersökningen baserades på information från hemsidan <http://iPIP.ori.org/>. Hemsidan, en så kallade "public domain", drivs av forskare på Oregon research institute men framför allt av Lewis R. Goldberg. Syfte med hemsidan är att förse forskare över hela världen med ett snabbt tillträde till mätinstrument av individuella skillnader. Goldberg menar att en konsekvens av att de flesta mätinstrument är copyrightskyddade av sina upphovsmän och kan inte användas utan tillstånd är att forskare och studenter hindras i sitt bidrag till utveckling och förbättring. Hemsidan bildades för att ständigt förbättra de redan existerande personlighetstesten. Goldberg utvecklade International Personality Item Pool (IPIP), ett frågeformulär som motsvarar alla de redan existerande personlighetstesten. Det innehåller sammanlagt 2 036 punkter.

I undersökningen har använts en enkät som konstruerades utifrån ett IPIP frågeformulär som stämmer överens med 5 NEO Personality Inventory (NEO-PI-R) broad domains av Costa & McCrae. Frågorna från IPIP översattes till svenska och på ett sådant sätt skapades en enkät med femtio frågor och en skala med antagande: mycket felaktig, felaktig, varken felaktig eller sann, sann och mycket sann (se bilaga I). Bilaga II sammanfattar alla fem faktorer och

beskrivning av dess låga respektive höga värde. Ytterligare fyra frågor sattes till enkäten för att undersöka vilken typ av brott har respondenterna begått, motiv för kriminella handlingar och vad som anses viktig i deras liv för ett liv utan brott. Tre av dessa frågor skulle besvaras med egna ord och den fjärde frågan relaterade till respondenternas könstillhörighet. Gruppen av icke-kriminella besvarade endast frågor från IPIP enkät. Deltagarna informerades om att enkäten undersöker attityder för att undvika känslor av obehag.

2.3 Procedur

Samling av data börjades med att kontakta ett fängelse och föreningen Kris. Fängelset som ligger närmast författarens ort valdes utifrån en lista på kriminalvårdens hemsida. Anställda i fängelse kontaktades via en e-post adress som fanns på hemsidan men efter fyra dagars väntande på svar kontaktades anställda via telefon, telefonnumret fanns också på hemsidan. På ett sådant sätt inleddes kontakt med två av anställda. Ett exemplar av enkäten skickades via e-post till en av dem. Frågeformuläret delades sedan ut av anställda, författaren hade ingen kontakt med de intagna. Enkäten besvarades endast av dem som var intresserade av att delta i undersökningen och skickades efteråt till författarens hemadress.

Information om föreningen Kris hittades av författaren på Internet i samband med en annan kurs. Då uppstod ett intresse för före detta brottslingar. Ordförande i Kris kontaktades via e-post och telefon och föreningen besöktes. Vid besökstillfället delades enkäterna ut personligen av författaren till Kris-medlemmar samt ordförande. De besvarade enkäterna lämnades tillbaka till författaren och besökstillfället avslutades. Anledning till att även gruppen av de rehabiliterade innehöll ett så litet antal personer var att det inte fanns fler personer i föreningens lokal vid besökstillfället. Författaren informerades om att personerna kunde vara ointresserade av att fylla i enkäten om de inte ombads att göra det. Därför lämnades inte enkäterna kvar i lokalen om fler personer skulle komma.

Ytterligare två försök att kontakta andra anstalter via telefon realiserades men utan någon framgång. På grund av ett litet antal besvarade enkäter bestämde författaren att inkludera ytterligare en grupp av deltagare i undersökningen. Gruppen som bestod av icke-kriminella bildades. Med anledning till detta ändrades studiens syfte som ursprungligen var att bara jämföra intagna personer med rehabiliterade personer. Det nya syftet innefattade även det ursprungliga syftet samt en jämförelse med icke-kriminella.

2.4 Dataanalysmetod

Studien bygger på att göra en jämförelseanalys av personligheter av intagna, rehabiliterade personer och icke-kriminella personer därför anses metoden som går ut på att undersöka, beskriva och generalisera ett specifikt problem lämplig för detta syfte. I detta fall handlade det om att undersöka om det fanns likheter eller skillnader mellan personligheter av kriminella, rehabiliterade och icke-kriminella personer. Frågorna som kunde besvaras med egna ord innehöll ord som kategoriserades och analyserades genom en konstant komparativ metod. Kruskal-Wallis test som genomfördes för respektive faktor i femfaktorsmodellen. Metoden kompletterades av den konstanta komparativa metoden som även användes för jämförandet av värden på respektive personlighetsfaktor.

3. Resultat

Resultatet består av en jämförelse av personligheter av kriminella, rehabiliterade personer och icke-kriminella personer. Studiens syfte var att undersöka om och hur personligheter av dessa personer skiljer sig ifrån varandra. Samtidigt syftade studien till att undersöka vilka drivkrafter hade de kriminella och de rehabiliterade för att begå brott och vad de tyckte var viktigt i deras liv för att de skulle avstå från kriminella gärningar.

Resultat av samtliga Kruskal-Wallis test som redovisas via tabeller 1 till 5, analys av drivkrafter och vad som anses viktigt i brottslingarnas liv kommer att presenteras separat.

Neuroticism

Värden presenteras i bilaga IIIa. Värden i gruppen av intagna varierar men de flesta värden samlas i den nedre delen av skalan. Det visar på att dessa personer känner sig lugna, säkra och avslappnade men också okänsliga. Gruppen av rehabiliterade personer visar också varierande värden men de flesta värden koncentreras i något högre delen av skalan. Det kan förklara att före detta brottslingar visar sig vara nervösa, oroliga och osäkra men eftersom värdena inte ligger så högt upp i skalan kan dessa personer uppvisa personlighetsdrag från nedre delen av skalan. Icke-kriminella personer visar värden som tydligt koncentreras i den nedre delen av skalan. Personerna känner sig säkra, nöjda med sig själv, lugna.

Extraversion

Värden presenteras i bilaga IIIb. Värden i gruppen av kriminella samlas i något högre delen av skalan vilket tyder på att de är sociala, aktiva och optimistiska.

Värden i gruppen av de rehabiliterade ligger i högre delen av skalan som indikerar att även dessa personer känner sig optimistiska, pratsamma och aktiva.

Icke-kriminella personers värde koncentreras också i högre delen av skalan som också tyder på att dessa personer uppvisar likadana personlighetsdrag som grupper av brottslingar och före detta brottslingar.

Öppenhet

Värden presenteras i bilaga IIIc. Gruppen av kriminella uppvisar tydliga högre värden som indikerar att personerna är nyfikna, fantasirika, har många intressen, är originella och kreativa. Likadana resultat uppvisas av gruppen av de rehabiliterade och icke-kriminella personerna.

Vänlighet

Värden presenteras i bilaga III d. Värden i gruppen av rehabiliterade personer samlas i den mellersta delen av skalan med några värden extremt låga. Likadant visar gruppen av intagna. Detta tyder på att dessa personer besitter personlighetsdragen karakteristiska för de höga värdena: hjälpfulla, tillitsfulla, uppriktiga men det kan även förekomma dragen från den lägre delen av skalan: cyniska, misstänksamma, eller irriterade. Gruppen av icke-kriminella personer uppvisar värden som tydligt koncentreras i högre delen av skalan vilket indikerar att personerna känner sig hjälpfulla, goda av naturen, tillitsfulla och lättrogna.

Samvetsgrannhet

Värden presenteras i bilaga III e. Alla tre grupper uppvisar värden på högre delen av skalan. Trots att värdena ligger på samma nivå är de i gruppen av icke-brottslingar mer jämfördelade vilket tyder på att personerna är organiserade, ambitiösa, disciplinerade eller pålitliga. Gruppen av kriminella och de rehabiliterade uppvisar varierande värden. De skulle kunna karakteriseras som personer utan något mål, opålitliga, lata eller likgiltiga.

Typ av brott

Majoriteten av respondenterna i grupper som består av kriminella och rehabiliterade personer har begått narkotika brott och vapenbrott men även bedrägeri, häleri, misshandel, dopingbrott, stöld, rån och skadegörelse har förekommit. De flesta intagna och rehabiliterade har begått och varit dömda för flera åtskilliga brott. Det finns ingen person bland respondenterna som har varit dömd för ett brott.

Drivkrafter för utförande av brott

Gruppen av intagna och rehabiliterade personer skiljer sig från varandra när det gäller drivkrafter för brottsutförande. De intagna har begått brott på grund av depressioner, ensamhet och att de inte hade stöd av sina närmaste, men även motiv som pengar och amfetamin har förekommit. De rehabiliterade har begått brott på grund av drogberoendet och behov att finansiera det, men även hat har förekommit.

Vad som är viktigt i brottslingarnas liv

Deltagarna i bägge grupper beskriver likadant vad de behöver i sina liv för att inte begå brott. Majoriteten anger kärlek, sambo, barn, arbete och lugn och ro men även pengar, min hund, meningsfull sysselsättning och att hålla sig från pundare har förekommit.

Tabell 1 presenterar skillnader i upplevd neuroticism genom alla tre grupper. Grupp 1 (rehabiliterade personer) anger högre värden av neuroticism, grupp 3 (intagna) följer efter och grupp 3 (icke-kriminella) visar lägst nivå av upplevd neuroticism. Signifikansnivå ligger på $p < 0,05$.

Tabell 1: Skillnader i neuroticism där grupp 1 representerar rehabiliterade, grupp 2 icke-kriminella, grupp 3 intagna personer, N är antal deltagare och Mean Rank är rangordningsmedelvärde.

	GRUPP	N	Mean Rank
neuroticism	1,00	6	15,75
	2,00	10	7,25
	3,00	5	12,80
	Total	21	

Tabell 2 sammanfattar skillnader i upplevd extraversion. Grupp 3 (intagna) uppvisar den högsta nivån av upplevd extraversion, grupp 1 (rehabiliterade personer) ligger mellan och grupp 2 (icke-kriminella) uppvisar den lägsta nivån av upplevd extraversion. Signifikansnivå ligger på $p > 0,05$.

Tabell 2: Skillnader i extraversion där grupp 1 representerar rehabiliterade, grupp 2 icke-kriminella, grupp 3 intagna personer, N är antal deltagare och Mean Rank är rangordningsmedelvärde.

	GRUPP	N	Mean Rank
extraversion	1,00	6	11,17
	2,00	10	10,25
	3,00	5	12,30
	Total	21	

Tabell 3 presenterar skillnader i upplevd öppenhet. Grupp 3 (intagna) tillsammans med grupp 2 (icke-kriminella) anger den högsta nivån av öppenhet, medan grupp 1 (rehabiliterade) visar den lägsta nivån. Signifikansnivå ligger på $p > 0,05$.

Tabell 3: Skillnader i öppenhet där grupp 1 representerar rehabiliterade, grupp 2 icke-kriminella, grupp 3 intagna personer, N är antal deltagare och Mean Rank är rangordningsmedelvärde.

	GRUPP	N	Mean Rank
öppenhet	1,00	6	9,67
	2,00	10	11,55
	3,00	5	11,50
	Total	21	

Tabell 4 sammanfattar skillnader i upplevd vänlighet. Grupp 2 (icke-kriminella) uppvisar betydande hög nivå av upplevd vänlighet medan grupp 1 (rehabiliterade) uppvisar den lägsta nivån. Signifikansnivå ligger på $p < 0,05$.

Tabell 4: Skillnader i vänlighet där grupp 1 representerar rehabiliterade, grupp 2 icke-kriminella, grupp 3 intagna personer, N är antal deltagare och Mean Rank är rangordningsmedelvärde.

	GRUPP	N	Mean Rank
vänlighet	1,00	6	6,17
	2,00	10	14,00
	3,00	5	10,80
	Total	21	

Tabell 5 sammanfattar skillnader i upplevd samvetsgrannhet. Grupp 2 (icke-kriminella) anger betydande hög nivå av upplevd samvetsgrannhet medan grupp 3 (intagna) uppvisar den lägsta nivån. Signifikansnivå ligger på $p > 0,05$.

Tabell 5: Skillnader i samvetsgrannhet där grupp 1 representerar rehabiliterade, grupp 2 icke-kriminella, grupp 3 intagna personer, N är antal deltagare och Mean Rank är rangordningsmedelvärde.

	GRUPP	N	Mean Rank
samvetsgrannhet	1,00	6	9,08
	2,00	10	13,35
	3,00	5	8,60
	Total	21	

4. Diskussion

Studiens syfte var att undersöka om och hur skiljer sig personligheter av personer som har begått brott, är dömda för det och befinner sig i fängelse, personer med en kriminell bakgrund som inte längre vill begå något brott och personer som inte har begått något brott. Vidare syftade studien till att undersöka vilka drivkrafter som drivit de intagna och rehabiliterade personer till att begå kriminella gärningar och vad de tyckte var viktigt i deras liv för att avstå från den kriminella karriären. Syften uppnåddes genom att utföra en jämförelseanalys av personlighetsfaktorerna samt drivkrafterna och vad personerna tycket var viktigt i deras liv. Kruskal-Wallis test genomfördes för att undersöka hur mycket gruppernas värden på respektive personlighetsfaktor skilde sig ifrån varandra.

Vad gäller Neuroticism visar resultatet att grupperna av rehabiliterade personer och de intagna innehåller varierande värden med några lägre värden och några högre värden vilket tyder på att de uppvisar extrema värden. Detta indikerar att dessa grupper kan karakteriseras av extrema personlighetsdrag från båda sidor av skalan. Resultatet tyder på att hos dessa människor inte förekommer ”den gyllene medelvägen”. Däremot gruppen av icke-kriminella personer visar en jämnare fördelning av värden som samlas i den mellersta delen av skalan. Det kan tolkas som att icke-kriminella personer uppvisar några personlighetsdrag från Neuroticism skala men inte i det extrema läget. Resultatet indikerar tydligt att extrema värden (låga och höga) av Neuroticism kan kopplas till personer som har begått brott. Från inspektion av skillnader i den upplevda neuroticismen kan konstateras att det finns en signifikant skillnad mellan de rehabiliterade och icke-kriminella personerna. Rehabiliterade personer skiljer sig mest från icke-kriminella personer. De intagna befinner sig mellan dessa grupper med bara en

liten skillnad från rehabiliterade personer vilket kan tyda på att kriminella personer som en grupp upplever en signifikant högre nivå av neuroticism än icke-kriminella personer.

Personlighetsfaktorn Extraversion uppvisar liknande värden genom alla tre grupper. Det kan förklaras av att personer i alla tre grupper uppvisar liknande personlighetsdrag och det kan konstateras att det inte finns någon skillnad på denna faktor bland de studerade grupperna. Det visade sig inte vara någon skillnad i upplevd extraversion mellan grupperna.

Vad gäller Öppenhet gäller samma resultat som för Extraversion. Alla tre grupper visar liknande värden som samlas i den högre delen av skalan. Personerna karakteriseras av liknande personlighetsdrag så det finns ingen skillnad på denna personlighetsfaktor. Det finns en liten skillnad i upplevd öppenhet. Icke-kriminella skiljer sig mest från rehabiliterade personer medan de intagna uppvisar liknande värden som icke-kriminella.

Vänlighet i grupperna av rehabiliterade personer och de intagna visar sig vara ett extremt läge likadant som Neuroticism. Gruppen av icke-kriminella uppvisar liknande resultat som i Neuroticism, en jämnare fördelning av värden. Det visar sig vara en större signifikant skillnad mellan grupperna när icke-kriminella mest skiljer sig från rehabiliterade personer i upplevd vänlighet.

Vad gäller Samvetsgrannhet visar resultat att värden i gruppen av icke-brottslingar är mer jämfördelade medan värden i grupperna av rehabiliterade personer och de intagna varierar. Detta indikerar att i de senare två grupperna kan finnas personer med extremt låga eller höga värden. Ett liknande resultat observerades hos Neuroticism och Vänlighet. När det gäller skillnader mellan grupperna så finns det en liten skillnad de intagna och rehabiliterade personerna emellan. Dessa två grupper skiljer sig starkt från gruppen av icke-kriminella.

Typer av brott visar att majoriteten har begått narkotika brott med anknytning till stölder och rån för att finansiera missbruket. Bartol & Bartol (2005) hävdar att 95 % av tjuvar missbrukar droger eller alkohol för att sänka sin upphetsningsnivå för att sedan kunna koncentrera sig.

Detta kan utvecklas till drog- och alkoholberoendet. Från enkäter framgick inte vilka droger som missbrukades av majoriteten utan bara en person angav amfetamin. Amfetamin klassificeras som en stimulerande drog som stimulerar det centrala nervsystemet, ökar koncentration och vakenhet samt sänker aptit. Amfetaminmissbruk medför ett våldsamt beteende, ångest, sömnsvårigheter, ett paranoid beteende som inkluderar inbillning, hallucinationer och humörsvängningar (Bartol & Bartol, 2005). Jag antar att dessa beteenden kunde ha påverkat personen eller personer som använde amfetamin och orsakat att de begick brott. Här måste jag spekulera om att det inte endast var drogmissbruk som orsakade utförandet av brott. Bartol & Bartol (2005) anger att det inte finns något starkt bevis på att

amfetamin orsakar ett våldsamt beteende. De menar att de som agerar våldsamt i samband med amfetaminmissbruk kan ha en predisposition till ett sådant beteende innan de har missbrukat någon drog.

Enligt mig kan även ord som sagts av själva intagna förklara en del. De har inte haft något stöd av sina närmaste, de har drabbats av depressioner och känt sig ensamma. Här kan jag spekulera om vilken roll som spelar de kriminellas familj i deras situation. Om de som har begått brott agerar utifrån ouppklarade negativa känslor som har uppstått från ogynnsamma familjeförhållanden och på ett sådant sätt påverka deras beteende så att de utvecklar vissa personlighetsdrag.

Saker som anses viktiga i kriminellas liv är vad som har kunnat förväntas. De sakerna medför en harmoni och mening till en persons liv så det är förståelig att även de kriminella vill leva ett harmoniskt och meningsfullt liv.

Trots att Kruskal-Wallis test visade en signifikant skillnad bara på två faktorer, Vänlighet och Neuroticism, kan det konstateras att personer som har begått brott kännetecknas av extrema värden på Neuroticism och Vänlighet och de intagna uppvisar lägre värden på Samvetsgrannhet. Detta stämmer överens med vad som påstår Heaven (1996) nämligen att Vänlighet, Samvetsgrannhet och Neuroticism ligger i samband med kriminalitet. Studiens resultat visar att personer som har begått brott skiljer sig från icke-kriminella personer när det gäller faktorerna som Heaven hittat signifikanta.

Den lägre nivån av signifikans kan förklaras av ett litet antal deltagare. Vad gäller de intagna så enkäterna besvarades endast av dem som var intresserade. Det kan förklara ett så litet antal besvarade enkäter. Vid besökstillfället hos föreningen Kris var problemet att det inte fanns många personer i lokalen. Enkäterna besvarades endast av dem som befann sig i lokalen och jag fick veta att medlemmarna blir ointresserade av att fylla i enkäter om de inte ombads att göra det. På grund av dessa orsaker blev deltagargruppen liten och jag var tvungen ändra studiens syfte och inkludera en tredje grupp som bestod av personer från min bekantskap. Även denna grupp blev liten på grund av en tidsbrist och därför kunde inte fler personer kontaktas. Tidsbristen berodde på att det tog längre tid än förväntad att få kontakt med någon anställd på fängelset.

Val av metod anser jag är lämpligt. Även om antalet deltagare är litet så själva metoden påverkas inte av det. Genom den konstant komparativa metoden kan resultatet beskrivas och tolkas och på ett sådant sätt kan en förståelse för problemet skapas. Även den kvantitativa metoden anses lämplig för undersökning av skillnader mellan personlighetsfaktorer genom alla tre grupper.

Reliabilitet av den använda enkäten är stark. Den har räknats och presenterats på den Internetsidan som IPIP frågeformuläret är hämtat från. Reliabilitet av själva undersökningen är starkt påverkad av antalet deltagare. Ett större antal deltagare skulle öka studiens reliabilitet men å andra sidan anser jag att resultat av studien är konsistent över tid så att samma deltagare skulle svara likadant även vid upprepade undersökningstillfället. Variabilitet av undersökningen bedöms som hög därför att IPIP frågeformuläret ska överstämja med en annan existerande test.

Trots modellens breda användning inom andra områden kan femfaktorsmodellen hitta sin plats även vid undersökning av kriminellas personligheter. Dimensionernas höga och låga värden kan ge en egenskapsbeskrivning av kriminella personer som vidare kan användas för en sammanfattning av egenskaper som kännetecknar en kriminell personlighet. Modellen kan också tillämpas som ett komplement till andra tester. Denna möjlighet har redan utnyttjats inom personlighetspsykologi för diagnostisering av personlighetsstörningar (Widiger, 2005). I samband med detta kan femfaktorsmodellen indikera på personlighetsstörningar som i sin tur kan vara en koppling till utvecklingen av kriminellt beteende.

Som ytterligare ett förslag till fortsatt forskning kan situationspåverkan undersökas, det vill säga om och hur en situation påverkar kriminella handlingar och om det finns något samband med personlighetsfaktorer.

Bilaga I

Hej!

Jag är en student på Blekinge Tekniska Högskola och läser ett Samhällsvetarprogram med inriktning mot psykologi. Jag skriver ett examensarbete där jag undersöker människornas attityder. Därför vänder jag mig till dig för hjälp med att fylla i denna enkät. Enkäten går ut på att stryka under **ett uttalande i varje rad** som mest överstämmer med vad du tycker. De 3 sista frågorna kan besvaras med egna ord.

1. Känner mig ofta ledsen

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

2. Tycker inte om mig själv

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

3. Är ofta deprimerad

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

4. Har upprepade humörsvingningar

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

5. Drabbas lätt av panik

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

6. Är sällan irriterad

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

7. Är sällan ledsen

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

8. Känner mig bekvämt med mig själv

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

9. Oroar mig inte över saker

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

10. Är mycket nöjd med mig själv

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

11. Känner mig bekvämt bland andra människor

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

12. Har lätt att bli kompis med andra

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

13. Är skicklig i att hantera sociala situationer

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

14. Står i centrum på en fest

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

15. Vet hur charma andra människor

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

16. Har lite att säga

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

17. Håller mig i bakgrunden

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

18. Skulle beskriva mina erfarenheter som lite tråkiga

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

19. Tycker inte om att dra uppmärksamhet på mig själv

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

20. Pratar inte mycket

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

21. Tror att konst är viktig

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

22. Har en livlig fantasi

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

23. Tenderar att rösta på liberala politiska kandidater

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

24. Kan konversera på en högre nivå

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

25. Tycker om att höra nya idéer

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

26. Är inte intresserad av abstrakta idéer

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

27. Tycker inte om konst

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

28. Undviker filosofiska diskussioner

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

29. Tycker inte om att besöka museer

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

30. Tenderar att rösta på konservativa politiska kandidater

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

31. Har ett gott ord för alla

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

32. Tror på att alla människor har goda avsikter

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

33. Respekterar andra

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

34. Accepterar andra människor som de är

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

35. Gör att människor känner sig avslappnade

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

36. Mina uttalande är skarpa

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

37. Gör sårande anmärkningar på andra

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

38. Misstänker gömda motiven hos andra

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

39. Hämnas på andra

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

40. Förolämpar andra

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

41. Är alltid redo

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

42. Uppmärksammar detaljer

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

43. Gör rutinsysslor rätt

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

44. Genomför mina planer

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

45. Gör planer och håller mig till dem

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

46. Slösar bort min tid

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

47. Tror att det är svårt att ta itu med arbete

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

48. Utför tillräckligt mycket arbete för att klara sig

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

49. Slutför inte mina uppgifter

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

50. Drar mig undan uppgifter

mycket felaktig felaktig varken felaktig eller sann sann mycket sann

Du är man / kvinna

Vilket/Vilka brott är du dömd för?

Vilka drivkrafter hade du för att begå brott?

Vad anser du är viktigt i ditt liv när du vill leva ett liv utan brott?

Tack för din medverkan!

Bilaga II

Faktorer	Höga värden	Låga värden
Neuroticism	Oroande, nervös, känslig, osäker, Hypokondrisk, otillräcklig	Lugn, vilsam, okänslig, tålig, Säker, nöjd med sig själv
Extraversion	Social, aktiv, pratsam, person-orienterad, optimistisk, tycker om att ha roligt, tillgiven	Reserverad, allvarlig, uppgiftsorienterad, tystlåten, tillbakadragen
Öppenhet	Nyfiken, med breda intressen, kreativ, originell, fantasirik, icke-traditionell	Traditionell, realistisk, med begränsade intressen, gillar inte konst, icke-analytisk
Vänlighet	Med god hjärtan, god av naturen, tillitsfull, hjälpsam, förlåtande, lättrogen, uppriktig	Cynisk, oförsämd, misstänksam, ovillig att samarbeta, hatfull, hämndlysten, irriterad, manipulativ, hänsynslös
Samvetsgrannhet	Organiserad, pålitlig, hård arbetande, självdisciplinerad, punktlig, noggrann, ambitiös, tålmodig	Utan något mål, opålitlig, lat, slarvig, vårdslös, slapp, försumlig, viljesvag

Källan: Pervin, Cervone, John, Personality, theory and research (2005), sid. 255

Bilaga III

a)

	Grupp 1 (rehabiliterade)	Grupp 2 (icke-kriminella)	Grupp 3 (intagna)
Neuroticism värden	34	28	22
	29	14	20
	28	28	40
	24	25	19
	39	17	29
	23	20	
		17	
		17	
		14	
		15	

b)

	Grupp 1 (rehabiliterade)	Grupp 2 (icke-kriminella)	Grupp 3 (intagna)
Extraversion värden	23	25	36
	39	28	35
	39	34	35
	35	41	37
	32	35	25
	33	36	
		37	
		33	
		22	
		34	

c)

	Grupp 1 (rehabiliterade)	Grupp 2 (icke-kriminella)	Grupp 3 (intagna)
Öppenhet värden	36	30	39
	41	28	32
	32	34	39
	31	34	36
	29	41	32
	38	36	
		42	
		36	
		45	
		35	

d)

	Grupp 1 (rehabiliterade)	Grupp 2 (icke-kriminella)	Grupp 3 (intagna)
Vänlighet värden	27	40	37
	30	36	34
	33	35	30
	36	32	24
	23	37	40
	28	38	
		47	
		37	
		31	
		31	

e)

	Grupp 1 (rehabiliterade)	Grupp 2 (icke-kriminella)	Grupp 3 (intagna)
Samvetsgrannhet värden	26	26	36
	29	35	30
	40	38	29
	38	34	36
	34	35	31
	30	38	
		41	
		35	
		39	
		40	

Referenser

Bartol, C. R., Bartol, A. M. (2005). *Criminal behavior: A psychosocial approach*. 7:e upplagan, Pearson education, New Jersey

Costa P. T. Jr, McCrae, R. R. (1989). More reasons to adopt the Five-factor model. *American Psychologist*

Costa P. T. Jr, McCrae R. R. (1992). *Normal personality assesment in clinical practice: The NEO personality inventory*, Psychological Assement, vol. 4, 5-13

Donnellan, B. M., Ge, X., Wenk, E. (2002). *Personality characteristics of juveniles offenders: differences in the CPI by age at first arrest and frequency of offending*, Departement of human community development, University of California

Goldberg L. R. (1990). An alternative "description of personality". The Big five factor structure. *Journal of Personality and Social psychology*, 59, No. 6 1216-1229

Goldberg, L. R., Saucier, G. *The structure of personality attributes* in Barrick M. R., Ryan, A. M. (Eds.). *Personality and work: Reconsidering the role of personality in organisations*, San Francisco: Jossey-Bass, (2003)

Malmén A., Ohlin, B. (2004). *Utvärdering av "30 aspekter". En kvalitetskontroll av ett personlighetstest grundad på femfaktormodellen*

O'Gorman, J. G., Baxter, E. (2002). Self-control as a personality measure. *Personality and individual differences* 32, 533-539

Pervin, L. A., Cervone, D., John, O. P. (2005). *Personality: Theory and research*, 9:e upplagan, John Wiley & Sons, Inc.

Widiger, T. A. (2005). *Five factor model of personality disorder: Integrating science and practice*. *Journal of research in personality* 39, 67-83

<http://ipip.ori.org/>

www.kriminalvarden.se